

**Жарақат алу, сыну, күйік шалу және жазатайым оқиғалар кезінде
алғашқы медициналық көмек көрсету жөніндегі
НҰСҚАУЛЫҚ**

1. Жалпы ережелер

1.1. Алғашқы көмек – бұл адамның өмірін сақтап қалуға, шұғыл жағдайлар кезінде асқынулардың алдын алуға, сондай-ақ зардап шеккен адамның өзі (өзіне-өзі көмек) немесе жақын маңдағы басқа адам (өзара көмек) оқиға орнында жүргізетін шұғыл жағдайда зардап шеккен адамның денсаулығы мен өміріне төнетін қатерді азайту мақсатында медициналық қызметкерлер келгенге дейін шұғыл базалық іс-шаралар кешені.

Зақымдану кезінде алғашқы көмек көрсету бойынша білім мен дағдылар барлығына қажет, өйткені жазатайым оқиға кез келген уақытта және кез келген жағдайда - үйде, өндірісте, жұмыста, көшеде, дене шынықтыру және спортпен шұғылдану кезінде және т.б. орын алуы мүмкін. Кейбір жағдайларда көмек көрсетуді кейінге қалдыру оқиға орнында зардап шеккен адамның өліміне әкелуі мүмкін. Кейде дұрыс емес және дұрыс емес көмек көрсету зардап шегушінің қалпына келуін кешіктіретін немесе тіпті мүгедектікке әкелетін барлық асқынулардың себебі болуы мүмкін.

Табиғи апаттарда, апаттарда және соғыс уақытында әртүрлі зақымданулар жаппай болады, сондықтан зардап шеккендерге алғашқы медициналық көмек көрсету, медицина қызметкерлерінен басқа, ең алдымен алғашқы медициналық көмек көрсету бойынша білім мен дағдыларды қажет ететін халықты тартады.

Алғашқы медициналық көмекке қан кетуді уақытша тоқтату, таңу, сынықтарды жақтау, жасанды тыныс алу, жанама жүрек массажы және басқа да шаралар кіреді.

1.2. Жарақат алу, сыну, күйік шалу және жазатайым оқиғалар кезінде алғашқы медициналық көмек көрсету жөніндегі осы Нұсқаулық (бұдан әрі - Нұсқаулық) медициналық білімі жоқ, оның ішінде тиісті даярлықтан өткен адамдар «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» 2020 жылғы 7 шілдедегі Қазақстан Республикасы Кодексінің 90-бабының 1-тармағына және «Медициналық білімі жоқ адамдардың, оның ішінде тиісті даярлықтан өткен адамдардың алғашқы медициналық көмек көрсету қағидаларын және алғашқы көмек көрсету Стандартын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 15 желтоқсандағы бұйрығына сәйкес әзірленді.

1.3. Алғашқы көмек көрсету стандарты (бұдан әрі - Стандарт) «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» 2020 жылғы 7 шілдедегі Қазақстан Республикасы Кодексінің 90-бабының 6-тармағына және «Медициналық білімі жоқ адамдардың, оның ішінде тиісті даярлықтан өткен адамдардың алғашқы медициналық көмек көрсету қағидаларын және алғашқы көмек көрсету Стандартын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 15 желтоқсандағы бұйрығына сәйкес әзірленді.

2. Медициналық білімі жоқ, оның ішінде тиісті даярлықтан өткен адамдардың алғашқы көмек көрсету тәртібі

2.1. Алғашқы көмекті медициналық білімі жоқ, оның ішінде тиісті даярлықтан өткен, алғашқы көмек көрсету дағдыларына үйретілген адамдар көрсетеді.

2.2. Медициналық білімі жоқ адамдарды алғашқы көмек көрсету дағдыларына оқытуды «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» 2020 жылғы 7 шілдедегі Қазақстан Республикасы Кодексінің 90-бабының 2-тармағына сәйкес сертификатталған жаттықтырушы жүзеге асырады, осы Нұсқаулықтың 1-ші қосымшасына сәйкес алғашқы көмек көрсету дағдыларына үйрету үшін симуляциялық жабдықтардың тізбесін пайдалана отырып, теориялық даярлық және практикалық сабақтар нысанында өткізіледі. Ұйымның (кәсіпорынның) қызметкерлерін зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсетуге оқытуды «Медициналық білімі жоқ, оның ішінде тиісті даярлықтан өткен адамдардың алғашқы көмек көрсету қағидаларын және алғашқы көмек көрсету стандартын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 15.12.2020 жылғы бұйрығына сәйкес жұмыс беруші қамтамасыз етеді. Оқыту тиісті лицензиясы бар мамандандырылған оқу орталығында жүргізіледі не жұмыс беруші көшпелі оқыту циклін ұйымдастырады және бюджет қаражаты, жұмыс берушінің қаражаты немесе Қазақстан Республикасы азаматтарының меншікті қаражаты есебінен жүргізіледі.

2.3. Медициналық білімі жоқ, оның ішінде тиісті дайындықтан өткен адамдар зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсетеді: сананың болмауы; тыныс алу мен қан айналымын тоқтауы; сыртқы қан кетулер; жоғарғы тыныс жолдарына бөгде денелер түсуі; дененің әртүрлі аймақтарының жарақаттары; күйіктер, жоғары температура, жылу сәулеленуінің әсер ету әсерлері; аяз және төмен температура әсерінің басқа әсерлері; улану; құрысулар; шағу.

2.4. Медициналық білімі жоқ, оның ішінде зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету кезінде тиісті даярлықтан өткен адамдар алғашқы көмек көрсету негіздерін, белгілері мен тәсілдерін білуді қамтамасыз етеді.

2.5. Жаңадан жұмысқа қабылданатын адамдар жұмыс беруші (немесе ол уәкілеттік берген адам) белгілеген мерзімде, бірақ жұмысқа қабылданғаннан кейін бір айдан кешіктірмей зардап шеккендерге алғашқы көмек көрсету бойынша оқудан өтеді.

2.6. Медициналық білімі жоқ адамдарды алғашқы көмек көрсету дағдыларына даярлау 3 жылда бір рет кезеңділікпен жүргізіледі.

2.7. Алғашқы көмек көрсететін адам жағдайды бағалау және алғашқы көмек көрсету үшін қауіпсіз жағдайларды қамтамасыз ету бойынша келесі іс-шараларды жүргізеді:

- 1) өз өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін факторларды анықтау;
- 2) жәбірленушінің өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретін факторларды айқындау;
- 3) өмір мен денсаулыққа қауіп төндіретін факторларды жою;
- 4) зардап шеккен адамға зиян келтіретін факторлардың әсерін тоқтату;
- 5) зардап шеккендердің санын бағалау;
- 6) жәбірленушінің орнын ауыстыру

2.8. Алғашқы көмек көрсететін адам зардап шеккен адамның жағдайын келесі критерийлер бойынша бағалайды:

- 1) жәбірленушінің өміріне қауіп төндіретін қан кетудің болуын анықтау;
- 2) сананы анықтау;
- 3) тыныс алуды анықтау.

2.9. Алғашқы көмек көрсететін адам 103 нөмірі бойынша жедел медициналық жәрдем бригадасын және қажет болған жағдайда 112 нөмірі бойынша басқа да шұғыл ден қою қызметтерін шақырады және зардап шеккен адамның сөзінен мынадай деректерді береді:

- 1) жәбірленушінің тегі, аты, әкесінің аты (бар болса), жасы және жынысы;
- 2) жәбірленушінің жай-күйі және жазатайым оқиғаның, жарақаттың немесе аурудың мән-жайлары бойынша деректер;
- 3) мекенжайы мен телефоны, сондай-ақ жәбірленушінің орналасқан жеріне жол жүру бойынша шамамен алынған деректер.

3. Алғашқы медициналық көмек стандарты. Алғашқы көмек көрсету жөніндегі іс-шаралар.

3.1. Зардап шеккен адамның қалпына келтіру (бүйірлік) жағдайына орналасуы:

- тынысы болған кезде оны қалпына келтіру (бүйірлік) күйіне ауыстырыңыз;
- көзілдірікті шешіп алыңыз (егер ол кесе);
- жәбірленушінің жанында тізерлеп отырыңыз, ал жәбірленушінің аяғы түзу болуы керек;
- оның қолын сізге жақын, денеге тік бұрышта қойыңыз, шынтағын бүгіңіз, алақанын жоғары қарай бағыттаңыз;
- алыс қолды кеудеге қойып, алақанның артқы жағын жәбірленушінің бетіне еденге (жерге) мүмкіндігінше жақын қойыңыз;
- екінші қолыңызбен алыс аяқты тізеден бойынан жоғары бүгіп, көтеріңіз, ал табан еденмен (жермен) жанасуы керек;
- қол буынын бетке жақын ұстай отырып, зардап шегушіні өзіне қарай бүйіріне бұру үшін алыс аяқты басыңыз;

- жамбас пен тізе дұрыс бұрышта бүгілуі үшін аяқтың жоғарғы бөлігін түзетіңіз;

- тыныс алу жолдары ашық болуы үшін басын артқа еңкейтеңіз;

- жедел медициналық жәрдем (бұдан әрі - ЖМЖ) бригадасы келгенге дейін тыныс алуды үнемі тексеріп отыру қажет;

- 103 (112) шұғыл қызмет келгенге дейін жәбірленушіні қараусыз қалдырмау және оның жай-күйін бақылау керек.

3.2. Жүрек-өкпе реанимациясы:

1) егер жәбірленуші ес-түссіз және тыныс алмай табылса, қауіпті жою үшін шаралар қабылдаңыз, 103 (112) шұғыл қызметін шақырыңыз және ол келгенге дейін үздіксіз жүрекке жанама массаж жасай бастаңыз;

2) егер зардап шеккен ересек адам 12 жастан асқан болса, кеуде қуысының ортасына қолмен (бір алақанның негізімен, оны екінші алақанмен жауып) 5-6 см тереңдікке 30 қысым жасаңыз және аузына 2 үрлеңіз (егер үрлеу жүргізілмесе, үзіліссіз басыңыз), ЖМЖ бригадасы келгенге дейін үздіксіз қысым мен үрлеуді жалғастырыңыз. Өмірдің алғашқы белгілері пайда болғанға дейін қысым мен үрлеуді жалғастырыңыз;

3) егер зардап шеккен бала (1 жастан 12 жасқа дейін) болса, зардап шеккен адамның аузына ерін тигізіп, 5 үрлеу жасаңыз, бір секунд ішінде аузына бір үрлеу ұзақтығы, кеуде ортасына 4-5 см тереңдікке 30 қысым (бір қолмен басу) және 2 үрлеу жасаңыз. Өмірдің алғашқы белгілері пайда болғанға дейін қысым мен үрлеуді жалғастырыңыз;

4) егер зардап шеккен нәресте болса (0-ден 12 айға дейін), зардап шеккен адамның аузы мен мұрнын бір уақытта ерін тигізіп, 5 үрлеу, кеуде ортасына екі саусақпен кеуде қуысының үштен бірінің тереңдігіне 30 қысым және зардап шеккен адамның аузы мен мұрнын бір уақытта ерін тигізіп, 2 үрлеу жасау керек. Өмірдің алғашқы белгілері пайда болғанға дейін қысым мен үрлеуді жалғастырыңыз;

3.3. Тыныс алу жолдарында бөгде зат болған кезде:

1) жәбірленуші қақалып қалды, егер ол сөйлей алса (жөтел, жылау), онда жөтелді көтермелеу керек, жәбірленушіге кедергі жасамау керек, арқасынан ұрмау керек, ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылау керек;

2) егер жәбірленуші сөйлей алмаса, жөтел, жылау болса, онда қолды бес рет жауырын арасымен сырғыту керек;

3) егер зардап шеккен адам жүкті әйел немесе іші үлкен адам болса:

- кеуде қуысының ортасына қолыңызбен бес қысым жасаңыз;

- егер ол көмектеспесе - ұруды жауырынаралық аймақта қайталаңыз;

- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылаңыз;

- жәбірленушінің артында тұрып, оны қолдарымен орап алыңыз;

- бір қолды жұдырыққа қысып, бас бармақтың бүйірінен ішке, кіндік пен кеуде арасына басыңыз;

- екінші алақанды жұдырыққа салыңыз;

- ішке қатты тез итеріңіз;

- ішке бес рет итеру, содан кейін жөтел пайда болғанға дейін арқаға бес рет соғу;

4) егер жәбірленуші есінен танып қалса, базалық реанимация бойынша іс-шаралар жүргізіңіз.

3.4. Базалық реанимация:

1) ес-түссіз, бірақ тыныс алуы бар жәбірленуші анықталған кезде қауіпті жою жөнінде шаралар қабылдауға, жәбірленушіні қалпына келтіру жағдайына ауыстыруға және жәбірленушінің жай-күйін бақылай отырып, 103 (112) шұғыл қызметке шақыру;

2) жәбірленуші ес-түссіз және тыныс алмай табылған жағдайда қауіпті жою жөнінде шаралар қабылдауға, 103 (112) шұғыл қызметін шақыру және ол келгенге дейін үздіксіз жүрекке жанама массаж жасауды бастау;

3) зардап шеккен адамның өмір сүруін арттыру және жүрек қызметін қалпына келтіру үшін медициналық білімі жоқ адамдарға арналған электродтарға салынған жанама жүрек массажының сапасын бақылау датчигі бар автоматты дефибрилляторды мүмкіндік болған кезде қолдану;

4) тыныс алуды және жүрек қызметін қалпына келтіру кезінде зардап шегушіні қалпына келтіру (бүйірлік) жағдайына ауыстыру;

5) шұғыл қызмет келгенге дейін жәбірленушіні қараусыз қалдырмауға және оның жай-күйін бақылау 103 (112).

3.5. Сыртқы қан кету кезінде:

1) 103 (112) қызметтеріне қоңырау шалу;

2) бастан қан кету кезінде:

- қолда бар құралдардан қысым таңғышты (бинт) бірнеше қабаттап басыңыз;

- жәбірленушіні ыңғайлы қалыпқа қойыңыз (отырғызыңыз);

3) мұрыннан қан кету кезінде:

- мұрын қанаттарын саусақтарыңызбен 10-15 минут қысыңыз;

- сүлгі арқылы мұрын көпіріне суық таңыңыз;

- басыңызды артқа шалқайтпаңыз;

- жатуға және сімгіруге болмайды;

мойыннан қан кету кезінде:

- қан кету орнын саусақтарыңызбен тез басыңыз;

- қолда бар құралдардан таңғышты (бинт) бірнеше қабаттап, оны қолыңызбен басыңыз;

- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін ұстау;

іштің, кеуде қуысының қан кетуі кезінде:

- қолда бар құралдардан таңғышты (бинт) бірнеше қабаттап салыңыз;

- егер кеуде немесе іш қабырғасында бөгде заттар болса - қол тигізбеңіз және оларды алуға тырыспаңыз;

аяқтан қан кету кезінде:

- шалбар белбеуін, сөмке белбеуін, галстукты, матаны бұрау ретінде пайдаланыңыз;

- бұрауды қан кету орнынан жоғары қойыңыз;

- бұраудың астына қысқа таяқшаны, шыбықты салыңыз және қан кету тоқтағанша 2-3 айналымға бұраңыз;

- қолда бар құралдардан таңғышты (бинт) бірнеше қабаттап салыңыз.

4) жарақат кезінде:

- егер жәбірленуші саналы болса және тыныс алса, қауіпсіз жерде болса 103 немесе 112-ге қоңырау шалыңыз;

- жарақат түрін анықтаңыз: ашық немесе жабық;

Жабық жарақат кезінде:

1) 10-15 минут ішінде мата арқылы зақымдалған жерге суық таңыңыз;

2) аяқ-қолды қолда бар құралдармен бекітіңіз;

3) жәбірленушіні ыңғайлы жағдайға ауыстырыңыз;

4) ЖМЖ келгенге дейін жәбірленушінің жай-күйін бақылаңыз;

Ашық жарақат кезінде:

1) қан кету кезінде жараны таза сумен шайыңыз;

2) қолда бар құралдардан таңғыш (бинт), бірнеше қабаттап басыңыз;

3) аяқ-қолды қолда бар құралдармен бекітіңіз;

4) жәбірленушіні ыңғайлы жағдайға ауыстырыңыз;

5) ЖМЖ келгенге дейін жәбірленушінің жай-күйін бақылаңыз.

Омыртқаның жарақаты кезінде басын денеге сәйкес етіп бекіту керек, оны үнемі қолыңызбен ұстаңыз.

Егер жәбірленушінің денесінің кеуде немесе іш бөлігінде бөгде заттар болса, кеуде/іш жарақаты болған жағдайда - оларға қол тигізбеңіз және оларды алуға тырыспаңыз.

Егер жарақат кезінде ішкі органдар көрінсе - дымқыл шүберекпен, содан кейін полиэтиленмен жабыңыз, қолда бар құралдардан тығыз таңғыш қолданыңыз.

Ұзақ қан кету кезінде қолда бар құралдарды (шалбар белбеуі, сөмке белбеуі, галстук, мата) пайдаланып, қан кету орнынан жоғары бұрау салыңыз.

Сынық болған жағдайда, ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушіні бастапқы қалпында болуын бақылаңыз.

3.6. Жәбірленушіні тасымалдау:

1) егер жәбірленуші бейсаналық жағдайда болса, қалпына келтіру (бүйірлік) күйінде тасымалданады;

2) бас пен мойын жарақаттанған кезде - бастың айналасындағы білекшемен және мойын астындағы жұмсақ білекшемен;

3) омыртқа жарақаты кезінде - мойын, бел және тізе астындағы білекшелері бар арқадағы қатты зембілдерде немесе іштегі жұмсақ зембілдерде;

4) кеуде жарақаты кезінде - тізе астындағы білекшемен жартылай отыру немесе зақымдалған жағында қалыпты (бүйір) күйінде;

5) іштің жарақаты кезінде - қалыпты (бүйірлік) жағдайда;

6) жамбас жарақаты кезінде - тізе астындағы білекшемен және аяғы сәл жайылған күйде арқаланады.

Зардап шеккен адамның санасы мен тыныс алуы болмаған жағдайда базалық реанимациялық іс-шаралар жүргізіледі және 103 (112) шақыру қамтамасыз етіледі.

3.7. Термиялық күйік шалу кезінде:

1) егер 103 (112)-шақыру мүмкін болмаса, қауіпті жою жөнінде шаралар қабылдау;

2) зардап шеккен адам санасында, тыныс алуы бар және ес-түссіз, тыныс алуы жоқ болса - ЖМЖ бригадасын 103 (112) шақыру, олар келгенге дейін базалық реанимация жасау;

3) зардап шеккен адамның терісінің зақымдану деңгейін анықтаңыз:

теріде сұр немесе қара қабық пайда болған кезде:

- күйік жарасының шетіндегі киімді кесу;
 - жараға кең, таза және дымқыл таңғышты қолдану;
 - таңғыштың ылғалдылығын сақтау үшін полиэтилен пакетін қолдану;
- қызару, ісіну және көпіршік болған кезде:
- суық сумен кем дегенде 15 минут салқындату;
 - күйік жарасының шетіндегі киімді кесу;
 - жараға кең, таза және дымқыл таңғышты қолдану;
 - жәбірленушіге ыңғайлы жағдайды жасау;
 - ЖМЖ келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылау.

3.8. Үсік шалған кезде:

- егер жәбірленуші санада және тынысы болса, 103 (112) шақыру жүзеге асырылады, егер сана мен тынысы болмаса - негізгі реанимация және 103 (112) шақыру жүргізіледі;

- жәбірленушіні жылы бөлмеге көшіру қажет;
- зақымдалған аймақтан киім мен аяқ киімді абайлап шешіңіз;
- жылы сусын беріңіз;
- дененің зақымдалған бөлігін біртіндеп жылытыңыз;
- дененің зардап шеккен аймақтарына қолда бар құралдардан таңғыш салыңыз;
- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылаңыз;
- дененің зардап шеккен аймақтарын сүртуге, жақпа, май, алкогольді жағуға болмайды;
- дененің зардап шеккен аймақтарына ыстық заттарды (жылыту жастықшасы, жылытқыш және басқалар) қолдануға болмайды;
- алкогольдік ішімдіктерді ішуге болмайды.

3.9. Улану кезінде улану жолына байланысты:

1) егер жәбірленуші санасында және тынысы болса 103 (112) шақыру жүзеге асырылады, егер сана мен тынысы болмаса - базалық реанимация және 103 (112) шақыру жүргізіледі, ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жай-күйін бақылау жүргізіледі;

2) у зардап шеккен адамның денесіне ауыз қуысы арқылы енген жағдайда:

- көп мөлшерде су ішуге беріңіз;
- қалпына келтіретін бүйірлік қалыпқа ауыстырыңыз (күсумен тұншығып қалмас үшін);

- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылаңыз;
3) у зардап шеккен адамның денесіне тыныс алу жолдары арқылы енген жағдайда:

- жәбірленушіні таза ауаға қауіпсіз жерге шығару;
- ыңғайлы жағдайды қамтамасыз ету;
- тығыз киімнен босату;
- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылау қажет;

4) у зардап шеккен адамның денесіне тері және шырышты беттер арқылы енген жағдайда:

- шырышты қабықтың терісінің бетін улы заттан қолда бар құралдармен (таңғышпен) тазалаңыз;
- шырышты қабықтың терісін сумен шайыңыз;
- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылаңыз.

Барлық жағдайларда құсу тудырмаңыз және мұнай өнімдерімен, қышқылдармен, сілтімен уланған кезде іш жүргізетін дәрілерді бермеңіз.

Қажет болса, адсорбциялық препараттарды (белсендірілген көмір және басқалар) қабылдаңыз немесе қабылдауға беріңіз.

3.10. Естен тану кезінде:

- егер жәбірленушінің тынысы болса, онда 103 (112) шақырыңыз, егер тынысы болмаса, негізгі реанимация жасаңыз және 103 (112) шақырыңыз;
- арқасымен жатқызып, аяғын көтеріңіз;
- киімнің қысқыш бөліктерін ашыңыз;
- таза ауа ағынын қамтамасыз етіңіз;
- жәбірленушінің бетін салқын сумен сүртіңіз немесе маңдайына дымқыл сүлгі салыңыз;
- құсу болған кезде басын бүйіріне бұрыңыз немесе қалпына келтіретін бүйірлік қалыпқа ауыстырыңыз (құсумен тұншығып қалмас үшін);
- жәбірленушіні тік күйге көтеруге болмайды;
- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылаңыз.

3.11. Кеуде ауырсынуы кезінде:

- егер қатты, жанып тұрған, қолға немесе мойнға берілетін кеуде ауыруы пайда болса:
- 103 (112) шақыру;
- қажет болса физикалық іс-әрекеттерді тоқтату;
- жәбірленушіні ыңғайлы қалыпқа келтіру;
- қысып тұрған киім болса босатыңыз;
- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылаңыз (қажет болса базалық реанимация жасаңыз);

3.12. Ұстама кезінде:

- жәбірленушіде ұстама анықталған кезде 103 (112) шақырыңыз;
- ұстама талмасын тоқтатуға немесе жәбірленушіні күштеп ұстауға тырыспаңыз;
- жақын жерде жарақат алуы мүмкін заттарды алып тастаңыз;
- бас астына жұмсақ жастық (кез-келген жұмсақ нәрсе) қойыңыз.

- егер құрысулар тоқтап, зардап шеккен адам санасына келген жағдайда:
- жәбірленушіге тез іс-қимыл жасауына жол бермеу;
- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылау.

Егер құрысулар тоқтамаса, зардап шеккен адам ес-түссіз, бірақ тыныс алып жатса:

- қалпына келтіру (бүйірлік) күйіне ауыстыру;
- ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылау.

Егер құрысулар тоқтамаса, зардап шеккен адам ес-түссіз және тыныс алмаса, ЖМЖ бригадасы келгенге дейін базалық реанимация жүргізіледі.

3.13. Шағу кезінде:

1) егер - 103 (112) шақыру мүмкін болмаса, қауіпті жою бойынша шаралар қабылдау;

2) егер жәбірленуші анықталған кезде алғашқы көмек көрсету үшін орын қауіпсіз болса:

3) жәбірленуші санада және тынысы болса 103 (112) шақыру;

4) жәбірленуші денесіндегі шаққан орынды анықтау;

5) қан кетуі анықталған жағдайда: жараны сумен шаю, қолда бар құралдардан қысым таңғышын (бинт) салыңыз, ЖМЖ бригадасы келгенге дейін жәбірленушінің жағдайын бақылаңыз;

6) қан кету болмаған кезде: жараны сумен шайыңыз, тістеген жеріне суық салыңыз, ЖМЖ бригадасы келгенге дейін зардап шегушінің жай-күйін бақылаңыз;

7) улы жылан шағып алған кезде улы соруға, кесуге немесе бұрауды қолдануға болмайды;

8) аралар/асалар шаққан жерлердегі бізгекті мұқият алып тастаңыз;

9) шағу орнында ісіну анықталған жағдайда суық компресс қолданыңыз.

**Алғашқы көмек көрсету дағдыларын оқытуға арналған симуляциялық
жабдықтардың тізбесі**

1. Зембілдер (жқмсақ, қатты);
2. Мойын корсеті;
3. Қанды тоқтататын бұраулар (таңу әрекеттерін салыстыру үшін бірнеше түрлері);
4. Жоғарғы тыныс жолдарының бөгде денелері;
5. Жасанды желдетуге арналған тексеру клапаны бар қорғаныс маскасы;
6. Жиналмалы жақтаулар (шиналар);
7. Гипотермиялық пакеттер;
8. Мазмұнын зерделеуге және оны қолдану жөніндегі іс-қимылдарды пысықтауға арналған алғашқы көмек қобдишалары.

